

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת עקב תשפ"ב לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ש"י

(משלי כבד), מי שנפשו שפלה עליו, משתוקק להתעלות יותר ויותר, ומביאו לידי יראת ה'. ומצינו במשה רבינו שזכה להתעלות עד רום המעלה, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד), והוא משום שגם ענותנותו היתה מופלגת מאד, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב), וכמו שאמר על עצמו ונחנו מה (שמות טו). כי הם זה לעומת זה, שמי שענותנותו מופלגת, התעלותו גם כן ברום המעלה.

והנה בודאי להגיע ליראה את ה' אלקיך, לאו מילתא זוטרתית היא, וצריכין לזה עבודה ויגיעה רבה, אבל מי שזוכה להגיע לידי ענוה, בקל לו אחר כך לבוא לידי יראה. והוא שאמר, ועתה ישראל 'מה' ה' אלקיך שואל מעמך, להתעצם במדת הענוה שנקרא 'מה' ואז מילתא זוטרתית להגיע לידי יראת ה', ליראה את ה' אלקיך וללכת בכל דרכיו. ואין לגבי 'משה', מי שזוכה לידי המדה שנשתבח בו משה, והיא מדת ענותנותו, אז יראה מלתא זוטרתית.

ומדה זו נרמזת ב'עקב', כי האבר החשוב ביותר אצל האדם הוא ראשו, והאבר הפחות ביותר הוא סוף גופו, העקב של רגליו, סמוך להארץ, והולכי יחפים אין להם בהעקב הרגשה, ולכן 'עקב' רומז על מדת השפלות והענוה, שאינו מחשיב נפשו. כי חשובי בני ישראל הם ראשי העדה, בבחינת הראש, והענוים והשפלים הם 'עקב', כמו עקב הרגלים, שפחותה ביותר משאר כל האברים.

*

והנה מצינו במשה רבינו, כאשר התגלה ה' אליו בסנה בפעם הראשונה, כדי למנות אותו לגואל ישראל, ולנותן התורה לעמו ישראל, אמר לו ה', של נעליך מעל רגליך (שמות ג). ויש לומר הכוונה, כי המנעלים האדם לובש על רגליו, כדי לשמרם שלא יחוקו מצרורות ואבנים וכדומה. ולעניינינו באופן פנימי יותר, המנעלים על הרגל רומז על האדם לשמור את מדת הענוה, אשר עקבי רגליו רומזים על הענוה, והמנעלים שומרים על מדה זו שלא יופגם. ומשה רבינו העניו מאד מכל האדם היה לו מנעלים לרגליו, שמירה על מדת ענותנותו, שלא יכנס בו שום הרהור של התנשאות.

אמנם כעת כאשר ה' רוצה לנשאות אותו להיות לראש לעם ישראל, ומשה רבינו משיב מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים (ג-א), כי זהו באמת מדתו של משה, ואמר לו ה' כי יש עת שיש להשליך מדה זו, ולטובתן של ישראל להתנשאות בחיצוניות, שגם אם קטן אתה בעיניך

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ואהבך וברכך והרבך (ו-ב). ויש להבין דאם עושין רצונו של מקום בקיום מצות ה', אם כן הם ראויים לברכות ה' מצד עצמם, ואין הם נצרכים לזכות אבות, ולמה אמר ושמר ה' אלקיך לך את הברית אשר נשבע לאבותיך. אך הכוונה היא, דבאמת שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט), ושכרו צפון לעולם הבא, וכמו שנאמר (תהלים לא-ב) מזה רב טובך אשר צפנת ליראיך, והטעם כי יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (אבות ד-ה), ולא כדאי להחליף שכרו של עולם עומד בעולם עובר, על כן השכר מיועד לעולם הבא. אבל עם כל זה, כיון שהולך בדרכי אבות בקיום מצות ה', עומדת לו זכות האבות הקדושים להתברך בזכותם בטובת העולם הזה. והוא שאמר הכתוב והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה, אשר תיבת 'עקב' יש בו שתי פירושים, כי השכר נקרא עקב כמו שנאמר (תהלים יט-ב) בשמרם עקב רב. וגם סופו של דבר נקרא עקב, כמו העקב שבאדם. ואמר 'והיה עקב', שכרו של אדם 'צפון' לו על לאחר זמן 'בסוף' ימי חיי העולם הזה, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אך עם כל זה כיון שממשיך ללכת בדרכי האבות הקדושים, ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ואהבך וברכך והרבך.

*

ויש לומר בזה עוד, ומתחלה נבאר בפרשתנו, ועתה ישראל מזה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו וגו' (י-ב). ובגמרא (ברכות לג) פריך אטו יראת שמים מלתא זוטרתית היא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתית היא ע"כ. והקשו המפרשים דאכתי הקושיא במקומה עומדת, שהרי משה מדבר עם ישראל, אשר אצליהם אין זו מילתא זוטרתית, ולמה אומר להם מה ה' אלקיך שואל מעמך. וגם להבין למה אמר זאת בלשון שאלה ותשובה, השאלה היא מה ה' אלקיך שואל מעמך, ובא התשובה ליראה את ה', הלא השאלה מיותר, יאמר להם להדיא, ועתה ה' שואל מעמך ליראה את ה'.

ונראה כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי טו-ה), לא מינייהו ולא מקצתה (סוטה ה), וההתנשאות והגאווה הם מונעים האדם מלהתעלות בעבודת קונו. הן ההתנשאות בעיני גשמיים, וכמו שנאמר בפרשתנו (ח-ב) פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת וגו', וכסף וזהב ירבה לך וגו', ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך. והן ההתנשאות בעיני רוחניים, שנפשו חשובה בעיניו, ומרוצה ממצבו בעבודת קונו, וזה גורם לו התרשלות מהתעלות עוד יותר. ולעומת זה עקב ענוה יראת ה'

ראש שבטי ישראל אתה (שמואל א טו-יז), וישל נעליך מעל רגליך, שאתה מחשיב עצמך כפחותי ערך כמו עקב הרגל, וכעת של נעליך, להתעלות להיות ראש בני ישראל. [ונרמז גם בתיבת ש"ל, כי הפרש המספר בין עק"ב לרא"ש, עולה כמנין ש"ל].

והביאור בזה, כי הן אמת שמדת הענוה משובחת, מכל מקום יש זמנים שמוטל על האדם לקיים ויגבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב ז-י), כי רוב הענוה יוכל להביאו לידי התרשלות בעבודת קונו, כיון שאין לו שום חשיבות, אם כן גם למצותיו שעושה אין שום ערך, והוא מלא עון ואשמה, ולרשת אמר אלקים מה לך לספר חוקי. וכמו שפירש הרד"ק רבי זושא זי"ע (הובא בייטב לב פ' במדבר עה"פ שאו את ראש), שהרשע עושה עצמו ענוותן כהלל (שבת ל:), כדי להשיג על ידי זה תארת נפשו, כי בהיות שהוא פחות הערך, יוכל לעשות כל מה שלבו חפץ ע"ש. אלא יש לו לידע גודל מעלת נשמתו הרמה, אשר הוא מקושר למעלה, כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, על ישראל נותנין כח בפמליא של מעלה בכל מצוה שעושה, על דרך (תהלים סח-לה) תנו עוז לאלקים. וכמו כן בכל עבירה פוגם למעלה ומחליש כח של מעלה. ולעבודת ה' צריכין שתיהן, מצד אחד להכיר גודל מעלתו, החשיבות לכל מצוה שעושה, שמתקן בזה כתר עטרה לראש למעלה. אך לא יתנשא להחשיב עצמו, אלא להיות נכנע ושפל לקונו, ולהשתדל להרבות עוד מצות ומעשים טובים.

*

ואיתא בגמרא (חולין פט.) גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב (בראשית יח-כז) ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב (שמות טו-י) ונחנו מה ע"כ. הנה חז"ל לא באו להעריך מי היה ענוותן יותר, אלא אמרו דגדול 'שנאמר' במשה ואהרן ממה 'שנאמר' באברהם, שהתואר שאמר משה הוא דרגא גבוה יותר ממה שאמר אברהם. ואכתי צריך ביאור במה עדיפא הענוה של ונחנו מה נגד הענוה של עפר ואפר.

ונראה דהנה תואר 'מה' מורה על ענוה, מה אנו מה חיינו. אבל יש שמורה על הפלגה במדה גדושה, וכמו שנאמר מה רבו מעשיך ה' (תהלים צב-א), מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ואם כן תואר 'מה' מורה גם על התנשאות. אשר זהו המדריגה המעולה ביותר, לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', להכיר גודל מעלת נפשו, מה גדול ורם נפש ישראל. ולעומת זה להיות ענוותן ושפל ברך, כי מה הוא נחשב לגבי גדולת הבורא יתברך שמו. – ולכן קורין לעובד השם באמת בתואר 'צדיק', שזה עולה ב' פעמים מ"ה, שיש לו שתי המדריגות יחד, התנשאות קודם עבודתו, ושפלות רוח לאחריו. – וזהו שאמרו גדול הנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, שתואר זה מורה רק ענוה, שאינו כלום רק גריגור של עפר ואפר, אבל מה שנאמר במשה כולל הרבה יותר, ונחנו מ"ה, שזהו לשון של התנשאות וענוה יחד.

*

והיוצא לנו מזה כי תפארתו של אדם הוא להיות לו מדת 'מה', שמורה הן על ענוה והן על התנשאות. ועל זה אמרו ועתה ישראל 'מה' ה' אלקיך שואל מעמך, ששואל ממך להגיע למדת 'מה', אבל זהו רק כאשר נוגע ליראה את ה' אלקיך וללכת בדרכיו, כאשר זה מביא לידי עבודת ה', שלא

להתרשל ממצות התורה שמוטל עליו, ולא להתגאות במעשיו אשר עשה בעבודת קונו. אבל כאשר אינו מביא את האדם ליראת ה', אז תועבת ה' כל גבה לב.

וזהו כוונת הכתוב 'והיה עקב' תשמעון את המשפטים האלה, כי אין והיה אלא לשון שמחה (ב"ר מב-ג), שזה מורה על הסיפוק וההתנשאות בקיום מצות ה', ו'עקב' מורה על מדת הענוה, כאשר יהיו שניהם צמודים יחדיו, כדי שעל ידי זה תשמעון את המשפטים האלה, אז ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, שההולך בדרכי אבות, שהם עבדו את ה' במדות אלו, על כן תזכה גם כן ליהנות מזכותם, ואהבך והרבך וברכך וגו'.

*

ובאמת על דרך זה יש לומר גם בהפסוק, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, והכוונה הפשוטה, כי יש לנו לזכור תמיד שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ונותן שכר לשומרי מצותיו, וצפונה היא לעתיד לבוא, אשר מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. והמאמין האמיתי לא מבזבז רגע מימי חייו לריק, כי חבל להפסיד גודל השכר אשר מיועדת לו על כל מצוה ומצוה. והרי אנו רואים בעינינו עולם הזה, שבראשית ימי חייו האדם עובד יום ליום להרויח כסף וזהב. וכאשר נתקבץ אצלו שיעור חשוב, הוא משקיע זאת במסחר, אשר בראשיתו לא מרויחין עדיין, אבל מביט הוא תמיד על הרויח הגדול שחושב שיגיע לו מזה בסופו, ועבור זה כדאי לו כל היגיעות מתחלה, וההשקעה לאחר זה, אם כי הרויח אינו בטוח לחלוטין, וגם אם ירויח, הרי יש גבול לרווחתו, ואחר כך בבוא העת נשאר הכל כאן, ואין מליץ לו לאדם כספו וזהבו. ומעתה קל וחומר שיש להאדם להתבונן אשר עבור כל רגע שלומד תורה או מקיים מצות ה', מחכה לו ריוח בטוח, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, עד כמה כדאי להאדם לנצל כל רגע לעבודת קונו, גם כאשר עולה זאת לפניו ביגיעה.

ועל זה אמרו (אבות ד-א) והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, שלא תאמר בלבבך איך אעשה המצוה הזאת, שיש בה הפסד ממון, או הפסד תענוגי בני אדם. אלא תתבונן על השכר הגדול של מצוה שצפונה לך בעולם שכולו טוב, ריוח בטוח פי כמה מההפסד, הנאה נצחית שאין לה סוף וקץ, ואז לא תמנע עצמך מעשיית המצוה, כי מה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

אבל יש מדריגה גדולה יותר, אשר עולמך תראה בחיך (ברכות יז), כי עצם עשיית נחת רוח לקונו בעצמותו, היא לו לתענוג מופלא יותר מהשכר שיקבל עליה לאחר זמן, ואין תכלית עבודתו עבור שבסופו יקבל פרס, אלא עצם עשיית המצוה חביבה עליו הרבה יותר משכרה שצפון עבורה. ועל זה אמרו (שם ד-יז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ולדרגא זו הגיע דוד מלך ישראל בעבודת קונו, עד שהכריז 'מה' רב טובך אשר צפנת ליראיך, ואין הכוונה באמירת 'מה', להפליג בהפלגה יתירה גודל הטוב של שכר המצות, אלא אמר 'מה' בלשון של פחיתות ומה בכך, 'מה' רב טובך אשר צפנת ליראיך, מה חשיבות יש להשכר של עולם הבא נגד שעה אחת שעוסק בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, שזהו עיקר המדריגה שיזכה האדם להגיע, כי עצם עשיית מצות ומעשים טובים עולה בחשיבות פי כמה כנגד שכרה, עד שאומר 'מה' חשיבות יש לירב טובך אשר צפנת, כי אין ערך להשכר כנגד עצם עבודת קונו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מורה ר' אשר יואל פאללאק הי"ו באודיס בנו למול טוב	מורה ר' דניאל בלומנפילד הי"ו לדגל השמחה השוריה במענו באודיס בנו למול טוב	מורה ר' עמרם לעפקאוויטש הי"ו לדגל השמחה השוריה במענו בהולדת בתו למול טוב	מורה ר' לייב האפפמאן הי"ו לדגל השמחה השוריה במענו בהולדת בתו למול טוב	מורה ר' מננדל ווערצבערגער הי"ו לדגל השמחה השוריה במענו בתולדת בנו למול טוב
---	--	--	---	--